

Türkiye’de Afet Eğitimi ile İlgili Yapılmış Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi

Duygu Yıldız¹, İsmail Kinay^{1,*}

¹Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, 21280, Diyarbakır.

Özet

İnsanoğlu günümüzde her ne kadar gelişmiş teknolojiye sahip olsa da doğal afetleri engelleyecek konumda değildir. Ancak afetlere ilişkin farkındalığa sahip olan bireyler ve afet kültürü olan bir toplum yetiştirmek afet eğitimleri ile sağlanabilir. Bu çalışmada afet eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tez çalışmalarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma doküman inceleme ve betimsel içerik analiz yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Afet eğitimi ile ilgili lisansüstü tezlerin en çok 2024 yılında ve tezli yüksek lisans türünde olduğu görülmüştür. Tezlerde en çok kullanılan araştırma deseninin tarama, veri toplama aracının anket, analiz yönteminin de istatistiksel analiz ve katılımcı grubunun öğrenciler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 39 farklı üniversitede yapılan tezlerin Çanakkale Onsekiz Mart üniversitesinde yoğunlaştığı gözlenmiştir. Tez çalışmalarının konularına göre dağılımları incelendiğinde 8 ana tema ve alt temalar ortaya çıktığı görülmüştür. “Yeterlik/Bilişsel Düzey”, “Deprem ve Diğer Afetler”, ve “Afet Eğitiminde Çeşitli Yöntemler” tezlerde en çok yer tutan temalardır. Afet eğitimi konusunun doktora düzeyinde kapsamlı bir şekilde çalışılması önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler

Afet, Afet Eğitimi, Afet Yönetimi, Tez

The Examination of Postgraduate Thesis on Disaster Education in Turkey

Abstract

How improved technology does humanity have today, it is still not in the condition that can prevent natural disasters. However, raising individuals with awareness and societies with a disaster culture can be achieved through disaster education. This research aims to examine postgraduate theses on disaster education. It was conducted based on document analysis and descriptive content analysis. It has been observed that the postgraduate theses were carried out most in 2024 as master studies. It was concluded that the most used research model, data collection tool and data analysis technique and participants were respectively “survey research design”, “survey”, “statistical analysis” and “students”. The theses carried out in 39 different universities were determined to be mostly in Çanakkale Onsekiz Mart University. Examining the distribution of the theses by topic, it was observed that there appeared 8 main themes and subthemes. “Competency/ Cognitive State”, “Earthquake and Other Disasters” and “Various Methods in Disaster Education” are the most frequently issued themes. It is suggested that disaster education be studied comprehensively in PhD dissertations.

Keywords

Disaster, Disaster Education, Disaster Management, Thesis

1. Giriş

Toplunun maddi manevi birlikteliğini sağlayabilmek devletlerin var oluşunu devam ettirmede önemli bir rol oynar. Bu birliktelik kriz anlarını ve mücadele dönemlerini yönetmede etkili bir unsur olarak görülebilir. Devletlerin yasal olarak yetkili ve sorumlu birimlerinin yanında toplumdaki bireylerin bir bütün olarak sergiledikleri davranışlar ile benimsenen tutum ve yaklaşımların süreci daha güç hale getirme ya da kolaylaştırma olasılığı bulunmaktadır. Ülkemizde 6 Şubat Kahramanmaraş merkezli depremler, 2024 Haziran ayında Diyarbakır’ın Çınar ilçesinde ve son yıllarda Ege ve Akdeniz bölgelerindeki illerde görülen yangınlar bu anlamda ülkemizde toplumu etkileyen doğal afetlere örnek olarak gösterilebilir.

İnsanlık tarihinden itibaren günümüze kadar afetlerin dünyanın farklı yerlerinde birbirine benzer şekilde gerçekleştiği bilinmektedir. Ancak afetler aynı olsa da etkileri her yerde aynı sonuçları doğurmaz. Bunun nedeni afetlerin çeşitli bölgelerde yaşanma sıklığının ve insanların bu afetlerden edindikleri çıkarımların farklılaşmasıdır (Erkal & Değerliyurt, 2011). Türkiye konumu itibarıyla afetlere ilişkin ciddi risk taşıyan bir ülkedir. Ülkemizde deprem, kıyı kesimlerde sel, doğu illerinde çığ düşmesi, orman yangınları, heyelan, kuraklık ve fırtına gibi afetlerin sıklıkla yaşanma ihtimali bulunmaktadır (Aslantaş, 2023; Atalay, 2023; Ceylan vd., 2023).

Fiziksel ve sosyal olarak zarar görme ihtimalinin yüksek olduğu ülkemizde doğal afetler sonucunda can kaybı, yaralanma ve mal kaybı yaşanmasının yanı sıra çevresel sorunlar ve ekonomik kayıplar riski de artmaktadır (Ergünay, 2006). Tüm bu riskler toplumun iletişimini ve olağan işleyişini duraklatmakta (Aslantaş, 2023) ve ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi alanlar ile eğitim alanını doğrudan etkileyebilmektedir (Atalay, 2023). Bu etkileri en aza indirgeyebilmek ise afetlere ilişkin toplum bilinci oluşturmak ve sistematik bir afet planlaması yapmakla sağlanabilir.

Doğal afetlere ilişkin tanımlara bakıldığında afetin insan kontrolü dışında gerçekleştiği ve sosyal ve ekonomik olarak olumsuz çıktıları olduğu ön plana çıkmaktadır (Şulek & Aktın, 2023). Afetlerin yaşanması engellenebilir bir durum değildir. Ancak afetlerin oluşumunu, olası sonuçlarını, alınabilecek tedbirleri, afet öncesinde, sırasında ve sonrasındaki davranışlarla afeti en az zararla atlatabilmenin yollarını bilmek afetin günlük hayata yansıyan şiddetini azaltmaya yardımcı olabilir. Doğal afetlerin neden olduğu can kaybı, sağlık tehlikeleri, tarımsal süreçte kayıp ve ekonomik gelişmede duraksama gibi sonuçlar hazırlıksız bir toplumda daha kötüye gidebilir. Günümüzde bilimin ve teknolojinin gelişmesiyle bu sonuçları en aza indirmek mümkündür. İyi düşünülmüş bir afet öncesi ve sonrası plana sahip olmak afetleri hafifletmek için gereklidir. Bu planların en önemli bileşenlerinden biri eğitimidir (Wright, 2005).

Teknolojide yaşanan gelişmeler ve nüfusta yaşanan artış yıl geçtikçe afetlerin türleri ve sayılarının artmasına neden olmuştur (Boran & Ulutaşdemir, 2023; Limoncu & Atmaca, 2018). Afetlerden kaynaklanan can ve mal kaybını azaltmak ve afetten etkilenenleri kurtarmak afet yönetimi ile mümkündür. Afet yönetimi; afet sonrası hayatın normale dönmesi, toplumda kamu ve özel sektör hizmetlerinin devamının sağlanması ve doğal çevreyi korumayı amaçlar (Şahin, 2019). Bu kavram afetleri görmezden gelmez; aksine afetlerin varlığını kabul edip olumsuz etkilerini azaltarak kontrol edilebilmeyi ifade eder. Afetlerin ardından doğabilecek hasarları asgari düzeyde tutabilmek afet öncesi, anı ve sonrasında neler yapılması gerektiğini içeren afet yönetim planları ile sağlanabilir (Işık vd., 2012). Afetlerin etkilerini hem bertaraf etmek hem de toplumdaki yansımalarını minimize etmek amacıyla araştırma yapmak, plan hazırlamak ve bu planları hayata geçirmek afet yönetimi kapsamında değerlendirilebilir (Erkal & Değerliyurt, 2011).

Doğal afetler; tehlike, savunmasızlık ve potansiyel risklerin olasılığını azaltmada yetersiz kapasite ve tedbirin bir kombinasyonu olarak ortaya çıkar. Bir tehlike savunmasız bir toplumu zarara, ölüme ve düzensizliğe yol açarak vurduğunda doğal afet meydana gelir (Ivanov & Cvetković, 2014). Hem beşerî hem de doğal afetler söz konusu olduğunda Türkiye’nin hassas bir konumda olduğu devamlı göz önünde bulundurulması gereken bir durumdur. Yaşanan olayın yanı sıra afetlerin neden olduğu hasar ve yıkıcılık oranında bilinç düzeyi de önemli bir etkidir. Dolayısıyla, afetin toplumda neden olduğu zararı azaltmada bilinç ve farkındalığın önemli olduğu söylenebilir. Afet konusunda toplumun ve devlet yetkililerin veri tabanındaki bilgi düzeyinin artması afetlerin yıkıcı sonuçlarını azaltmada belirli oranda fayda sağlayabilir (Özüpekçe, 2024). Bu bilincin bireyden başlayarak kurumlara ve topluma yayılmasını sağlayabilecek en etkili araç ise eğitim olarak düşünülebilir. Ülkemizde daha önce yaşanmış doğal afetlerin etkileri yalnızca meydana geldikleri yerde değil toplumun geri kalanı üzerinde de gözlenebilir. Bu süreçte etkileri azaltmak ve böylelikle doğa olaylarının bir afet niteliği taşımasını önlemek mümkündür.

Eğitimin doğrudan ve dolaylı olarak sunduğu katkılar zarar görebilme ihtimalini azaltmaktadır. Farklı amaçlarla ve değişik şekillerde de olsa eğitimin hem geçmişi öğretme hem de geleceğe hazırlama işlevi vardır. Eğitim; birey, toplum ve devlet üzerinde olumlu etkiler bırakmakta ve eğitimin niteliğinin artmasıyla olumlu etkilene gücü de artmaktadır (Mızrak, 2018). Toplumun afetlere ilişkin bilgi ve bilinç sahibi olması afet yönetimindeki en önemli unsurlardandır. Bu farkındalığı sağlamada en etkili araç olarak görülen unsur eğitimidir. Çünkü afet eğitimleri bireylere afet öncesinde nasıl hazırlanmaları, afet esnasında ne yapmaları gerektiğini açıklar (Çelik & Gündoğdu, 2022). Günümüz teknolojisiyle afetlerin meydana gelmesini önleme ya da afete maruz kalanların olası etkileri tamamen bertaraf etme imkânı bulunmamaktadır. Ancak bu etkileri en az zararla atlatmak öncesinde alınacak tedbirler ve afet esnasında yapılacak doğru müdahale davranışlarıyla mümkündür. Bir afet yaşanması durumunda karamsar bir bakışla bozulmuş düzen içerisinde yaşamak yerine bireylerin yüksek farkındalıkla, uygun stratejilerle bilinçli hareket etmesi gerekir. Bu nedenle afetlerin birey ve toplum düzeyinde kavranabilmesi ve hayati gerekliliklerin öğretildiği kapsayıcı eğitim faaliyetleri ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır (Tuncer vd., 2021).

Devletlerin görevlerinden birisi de insanı felaketlerden korumaktır (Varol, 2019). Tehlikelerin etkilerini önlemek geleneksel kamu sağlığı ve acil hizmetlerin ötesinde disiplinler arası politika ve müdahaleleri gerektirir. Afetlerin sıklığı ve şiddeti artarsa felaket niteliğindeki kayıpların bedeli artacak ve bu bedeli hükümetler, şirketler, yardım kuruluşları ve vergi mükelleflerinin karşılaması gerekecektir (Righi vd., 2021). Disiplinler arası yaklaşımın diğer ilgili disiplinlerden uzmanların dış kaynak olarak davet edilerek detaylandırılması gerekir (Karnawati & Mumiyo, 2006). Ulusal ve uluslararası düzeyde afetlerin muhtemel risklerini azaltmak amacıyla çeşitli projeler yapılmakta ve bu vesileyle afet ve afet eğitimi konusunda toplumu bilinçlendirme çalışmaları yürütülmektedir (Bulu, 2023). Ülkemizde Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından yürütülen “Afete Hazır Türkiye” projesi bireylerde farkındalık yaratmak ve afet hazırlık kültürünü kazandırmak amacıyla çeşitli kanallar aracılığıyla standardize edilmiş afet eğitimlerine ulaşma imkânı sunmaktadır. Türkiye 2021 yılını afete dirençli bir toplum oluşturma yolunda Afet Eğitim Yılı ilan edilmiştir. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (2022a) tarafından yayınlanan Türkiye Afet Risk Azaltma Planı’nda 2022- 2030 yılları arasındaki dönemler için kısa, orta ve uzun vadede 11 afete yönelik gerçekleştirilecek 17 amaç, 66 hedef ve 227 eylem yer almaktadır.

AFAD Planlama ve Risk Azaltma Dairesi Başkanlığı'nın yayınladığı Türkiye Afet Müdahale Planı (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2022b) bir afet ya da acil durum yaşanması durumunda görevli birimlerin sorumluluklarını ve görevlerini ve illere yönelik müdahale planlamalarını açıklar. Genel olarak insanların da bireysel boyutta önlemler alması gereklidir. Afet yönetiminde yalnızca hükümetin değil toplumun da rolü olduğu açıktır. Ancak bireyler önlem almanın önemini göz ardı etmekte ya da önemini bilseler de zararları azaltmak ya da önlemek için harekete geçmeyi ihmal etmektedirler. Hedef ve aksiyon arasındaki bu boşluk afet yönetiminde hayati bir konudur ve bu sorunu çözmek için afet eğitimi en etkili yöntemlerden biridir (Shiwaku vd., 2007).

Afet eğitimlerinin; afet yönetimi ve afete karşı dirençli bir toplum oluşturma bağlamında oldukça önemli olduğu düşünülmektedir (Dikmenli vd., 2024). Afete dirençli bir toplum ansızın gerçekleşen bir afete ilişkin ipuçlarını önceden fark edip önlem almak vesilesiyle afetle mücadelede başarılı olabilir (Mızrak, 2018). Afetlerde yüksek düzeyde zarar ortaya çıkmasının temelde toplumda afet bilinci, bilgi ve eğitim eksikliği ile ilişkili olduğu düşünülebilir. Bu durumda afet eğitim yaklaşımı toplumun her kesiminde sakınım kültürü oluşturmaya imkân verecek şekilde olmalıdır (Şengün & Küçükşen, 2019). Bu bilincin toplumda oluşması sonraki nesiller için de önemlidir. Afet eğitimleri sistematik ve geniş bir çerçeveye yayıldığında başarıya ulaşabilir (Bulu, 2023). Geçmişten beri yapılagelen afet eğitimlerine bireylerin ulaşmasını sağlamada ve toplumu afete karşı hazır, bilgili ve bilinçli hale getirmede en önemli görev okullara düşmektedir (Çelik & Gündoğdu, 2022). Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, AFAD, Türk Kızılay ve Japonya Uluslararası İş birliği Ajansı (JICA) iş birliği ile öğretmenlere çevrimiçi ve yüz yüze afet eğitimlerinin verilmesi amacıyla Okul Tabanlı Afet Eğitimi Projesi gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamında Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan belgede afete ilişkin kavramlar, afet yönetimi, afet öncesi, esnası ve sonrasında yapılacaklara ilişkin yönlendirici bilgiler yer almaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2019). Bu proje kapsamında öğretmen, öğrenci ve velilerden alınan geri dönüşlerin olumlu yönde olduğu ve bu nedenle eğitimlerin ülke genelinde yaygınlaştırılması gerektiği araştırmalarda ifade edilmiştir (Özmen & İnce, 2017).

Afet eğitimi savunmasız birey ve gruplarda afete karşı hassasiyeti azaltmak için bilgi, beceri ve motivasyon sağlamayı amaçlar. Son on yıllardır bazı araştırmalar toplumda eğitilmiş insanların afetlere hazır olabildiğini ve iyi reaksiyon verebildiğini göstermektedir (Torani vd., 2019). Bunun yanında doğal afetler olgusuna ve böyle durumlarda nasıl tepki vereceğine dair aşinalığı olan çocukların kendilerini ve başkalarını olası tehlikelere karşı hızlı ve doğru bir şekilde uyarma becerisine sahip olduğu gözlenmiştir (Ivanov & Cvetković, 2014). Toplumun en hassas gruplarından olan çocukların eğitiminde aile üyeleri, öğretmenler, okuldaki diğer paydaşlar ile yetişkinlerin yeri oldukça önemlidir. Bu nedenle afet sonrasında ortaya çıkabilecek problemler üzerine çocuklarla iletişimde olan herkesin dahil edildiği bir değerlendirme yapmak gerekmektedir (Atalay, 2023).

Afetlerin risklerini azaltmak için toplumun ve bireylerin sistematik ve profesyonel bir şekilde bilgilendirilmesi bilhassa aileler ile çocukların afet eğitimi almasıyla sağlanacaktır (Bulu, 2023). Afet eğitimlerinin pek çok ülkede programlara eklendiği ve uzun vadede tatmin edici çıktıları olduğu belirtilmektedir. Örgün eğitimin yanı sıra ülkeler yaygın eğitim vasıtasıyla farklı disiplinlerde farklı yaklaşımlarla çocuklara hem kendilerini hem de başkalarını koruma yollarını öğretmektedir (Değirmenci vd., 2019). Öğrencilerin okulda öğrenmesi gereken en önemli hususlar afetin oluşum mekanizması, belirtileri ve risk hafifletme, hazırlık ve acil müdahale konularında pratik bilgiler gibi noktaları içermektedir (Karnawati & Mumiyo, 2006). Nepal'de yürütülen bir araştırmada okulda afet eğitiminin yalnızca programdaki afete ilişkili konularla sınırlı olduğu ve öğretmenlerin afete ilişkin konuları afet eğitimi olarak öğretmedikleri sonucu ifade edilmiştir (Shiwaku vd., 2007). Program haricinde farklı kuruluşlar ve uzmanların sürece dahil olmasıyla afet eğitiminde çeşitliliğin artmasını ve etkililiği sağlayacaktır (Bulu, 2023). Bir başka araştırma ise eğitimsel videolar ile kıyaslandığında afet önleme ve hafifletme eğitiminin afet bölgesindeki öğrencilerin becerilerini artırdığını ortaya koymuştur. Çünkü bu eğitimlerde sınıf öğretmenliği gibi geleneksel yöntemler kullanılmamıştır (Mubarak vd., 2019).

Afet çeşitlerinin hem yerel hem küresel düzeyde çoğalması ve görünürlüğünün artmasıyla afet eğitimi daha önemli hale gelmektedir (Avcı, 2023). Okullarda programlar aracılığıyla gerçekleştirilen eğitim etkinlikleri doğal afet riskini azaltmanın önemini vurgulamak için alınacak önemli tedbirlerdendir. Çünkü çocuklarla çalışıldığında edinilen bilgi ailelere de yayılır (Ivanov & Cvetković, 2014). Bu bakımdan literatürde afet, afet eğitimi, afet yönetimi ve afet bilinci konularında program ve kitap inceleme araştırmalarına (Akdağ, 2019; Delen, 2023; Demirhan, 2021; Karaca, 2022; Toraman, 2023) ve ilköğretim – ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde öğrencilerin afet eğitimine dair deneyimleri, görüşleri, yeterlikleri ve hazır bulunuşlukları ile ilgili araştırmalara (Acar, 2022; Bahçacı Önal, 2024; Kara, 2018; Özcan, 2021; Taşkın, 2020; Baydar Yücel, 2024) önemli ölçüde yer verildiği görülmektedir. Öğretmenler hem mevcut programın uygulanmasında hem de adaptasyon ve müdahale programlarında aktif yer almak durumundadırlar (Atalay, 2023). Bu yüzden öğretmenlerin afet eğitimindeki rolü ve konuya ilişkin görüşlerini konu edinen çeşitli araştırmalar da bulunmaktadır (Aktay, 2022; Avcı, 2023; Barkın, 2024; Bulu, 2023; Çelik & Gündoğdu, 2022; Doğan, 2024; Özer, 2024; Yıldırım, 2019). Bu araştırma ise afet eğitiminin lisansüstü tez araştırmalarındaki yerini bütüncül bir bakışla incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Lisansüstü tez araştırmalarında afet eğitiminin ne sıklıkla, hangi bakış açısı ve yöntemlerin kullanılarak yapıldığını belirlemek konuyla ilgili araştırmaların yeterliliği ve etkililiği hakkında bir fikir sunabilir. Bu araştırma; afet eğitimine hangi disiplinlerde ne ölçüde yer verildiğinin tespiti ve yapılmış çalışmaların bir bütün olarak incelenmesi ile ortak bir değerlendirme yapmak, çalışmaların günlük hayattaki yansımalarını sorgulamak, eksikler ve geliştirilmesi gereken noktaları tespit etmek gibi hususlarda yönlendirici bir unsur olabilir.

Bu araştırmanın afet eğitiminin sistemdeki durumunu ortaya koyması yönüyle eğitim sistemindeki paydaşlara, afet yönetimi konusunda sorumluluğu bulunan bireylere ve kurumlara, araştırmacılara ve literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın amacı Türkiye’de afet eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin incelenmesidir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır: Afet eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin;

- Türüne (yüksek lisans/doktora),
- Yıllara,
- Üniversitelere,
- Enstitülere,
- Katılımcılarına,
- Araştırma yöntemine,
- Araştırma desenine,
- Veri toplama tekniklerine,
- Veri analiz yöntemine,
- Konularına göre dağılımları nasıldır?

2. Yöntem

2.1 Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Doküman incelemesi araştırılması amaç edinilen olgu ya da olgular ile ilgili yazılı bilginin yer aldığı materyallerin analizini içerir (Yıldırım & Şimşek, 2021).

2.2 Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu 2018-2024 yılları arasında “afet eğitimi” ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerden oluşmaktadır. Örneklem seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme yönteminde araştırma için önceden karar verilen kriterleri karşılayan birimler (nesne, olay vb.) örnekleme dahil edilir (Büyükoztürk vd., 2020). Lisansüstü tezlerin araştırmaya dahil edilme kriterleri şunlardır: 1) Ulusal Tez Merkezi veri tabanında ulaşılabilir olması, 2) 2018 ile 2024 yılları arasında yapılmış bir lisansüstü tez çalışması olması ve 3) Türkiye’de afet eğitime ilişkin yapılmış bir tez çalışması olması ve 4) eğitim ve öğretim dizin terimine sahip olması. Araştırmada ülkemizde yaşanan bilhassa yaz aylarındaki yangınlar, Kahramanmaraş merkezli depremler ve olası İstanbul depremi gibi çeşitli afetler düşünülerek ulusal düzeyde somut ürünlerin görüldüğü lisansüstü tezlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Ülkemizde Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığının Türkiye Bina Deprem Yönetmeliğini güncellemesi araştırmaya dahil edilecek tezler için 2018 yılının başlangıç tarihi olarak belirlenmesinde etkili olmuştur.

2.3 Veri Toplama

Veriler Ulusal Tez Merkezi veri tabanı üzerinden “afet” kavramı tüm alanlarda taranarak toplanmıştır. Elde edilen lisansüstü tezler araştırmanın dahil etme kriterleri çerçevesinde değerlendirilmiştir. İlk olarak 115 adet lisansüstü tez çalışmasına ulaşılmıştır. Bu çalışmalardan 11 tanesi belirlenen ölçütleri karşılayamadığından araştırmanın çalışma grubuna dahil edilmemiştir. Araştırma kapsamında Türkiye’de afet eğitimi ile ilgili 104 lisansüstü tez çalışması incelenmiştir. Tezlerin lisansüstü eğitim düzeyindeki eğilimlerin ve güncel araştırma konularının bilimsel zeminde hangi çerçevede incelendiğini somut ürünlerle ortaya koyması nedeniyle araştırma tez çalışmalarıyla sınırlandırılmıştır. Afet eğitime ilişkin ülkemizde ne tür çalışmalar yapıldığını belirleyebilmek içinse bu araştırmanın kapsamı yurt içindeki tez çalışmaları ile çevrelenmiştir.

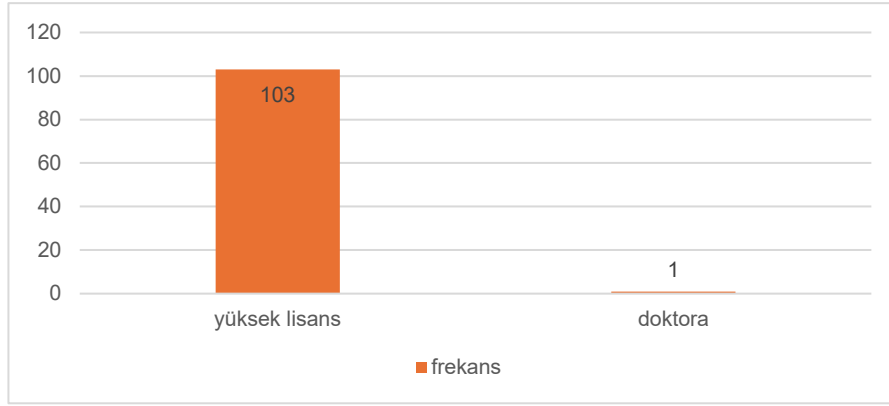
2.4 Veri Analizi

Araştırmanın veri analizinde betimsel içerik analiz yönteminden faydalanılmıştır. Betimsel analiz yönteminde araştırmanın amacı önceki araştırmalara ilişkin bütüncül bir durum sunmak için temaların genel örüntüsünü frekans ve yüzdelere ortaya çıkarmaktır (Dinçer, 2018). Türkiye’de afet eğitime ilişkin tezlerin dağılımları türüne, yıllara, üniversitelere, enstitülere, katılımcılarına, araştırma yöntemine, veri toplama tekniklerine, veri analiz yöntemine ve konularına göre incelenmiştir. Araştırmanın soruları doğrultusunda incelenen tezlerin frekans ve yüzde değerleri tespit edilerek grafikler yardımıyla sunulmuştur. İncelenen tezlerin konularına göre dağılımları ilk olarak ana temaların ve akabinde alt temaların belirlenmesiyle tablolaştırılarak sunulmuştur. Alt temaların incelenen tezlerde yer alma sıklığı ise tablolar üzerinde belirtilmiştir.

3. Bulgular

3.1 Türkiye’de Afet Eğitimi ile İlgili Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Türüne Göre Dağılımları

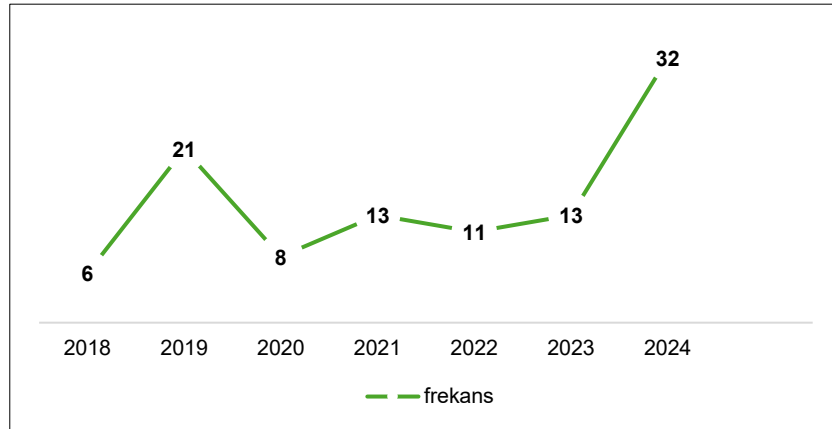
Şekil 1 incelendiğinde afet eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin türüne neredeyse tamamının yüksek lisans tezi olduğu görülmektedir. Araştırma kapsamında incelenen yüz dört tezdten yalnızca bir tanesi doktora çalışması olarak öne çıkmaktadır.

Şekil 1: Türkiye’de afet eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin türüne göre dağılımları

3.2 Türkiye’de Afet Eğitimi ile İlgili Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımları

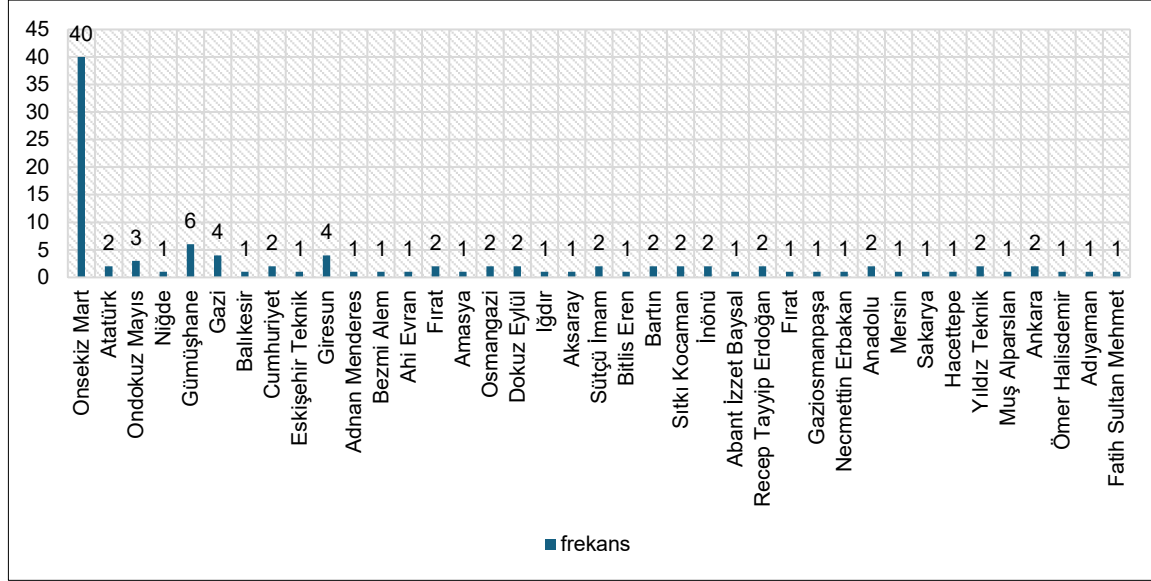
Şekil 2 incelendiğinde afet eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımları görülmektedir. Türkiye’de afet eğitimi ile ilgili yapılan lisansüstü tez çalışmalarının yıllara göre dağılımlarına bakıldığında en fazla lisansüstü tez çalışmasının 2024 yılında (f=32) yer aldığı, 2019 yılının da (f=21) ikinci sırada ve 2023 ve 2021 yıllarının ise (f=13) üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir.

Şekil 2: Türkiye’de afet eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımları

3.3 Türkiye’de Afet Eğitimi ile İlgili Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımları

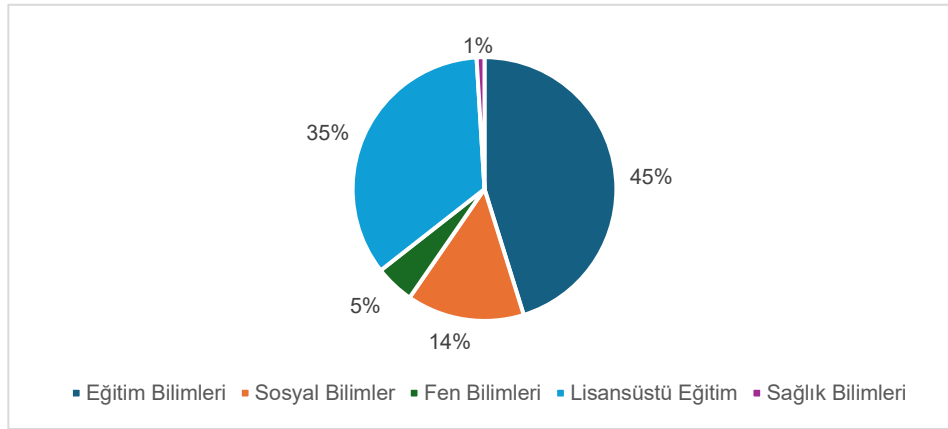
Şekil 3 incelendiğinde Türkiye’de afet eğitimi ile ilgili lisansüstü tez çalışmalarının hangi üniversitelerde gerçekleştirildiği görülmektedir. Toplamda 39 farklı üniversitede yapılan lisansüstü tez çalışmalarının afet eğitimi konusunu ele aldığı ortaya çıkmaktadır. En fazla lisansüstü tez çalışmasının (f=40) Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinde yapıldığı görülmektedir. Afet eğitimi konusunda yapılan lisansüstü tezlerin en çok yer aldığı ikinci üniversite Gümüşhane Üniversitesidir (f=6). Üçüncü sırayı ise aynı sayıda çalışmanın yer aldığı (f=4) Balıkesir Üniversitesi ve Adnan Menderes Üniversitesi paylaşmaktadır.

Şekil 3: Türkiye’de afet eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin üniversitelere göre dağılımları

3.4 Türkiye’de Afet Eğitimi ile İlgili Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Enstitülere Göre Dağılımları

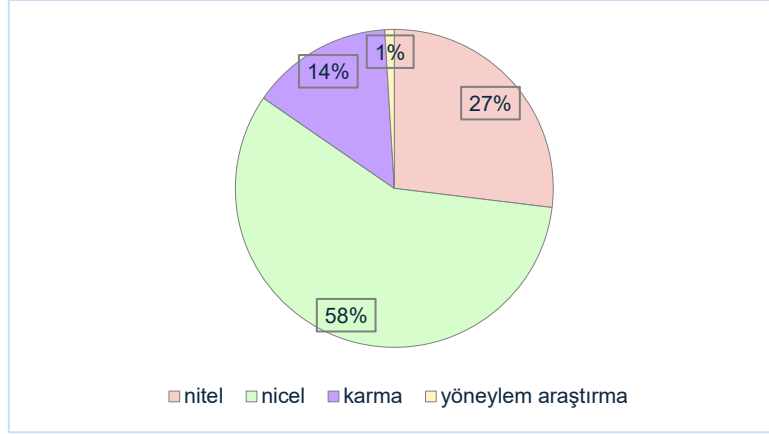
Şekil 4 incelendiğinde Türkiye’de Afet Eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin toplamda 5 farklı enstitü çatısı altında gerçekleştirildiği görülmektedir. Lisansüstü tezlerin %45’inin Eğitim Bilimleri Enstitülerinde; %35’inin Lisansüstü Eğitim Enstitülerinde; %14’ünün Sosyal Bilimler Enstitülerinde; %5’inin Fen Bilimleri Enstitülerinde ve %1’inin de Sağlık Bilimleri Enstitülerinde yapıldığı ortaya çıkmaktadır.

Şekil 4: Türkiye’de afet eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin enstitülere göre dağılımları

3.5 Türkiye’de Afet Eğitimi ile İlgili Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Araştırma Yöntemine Göre Dağılımları

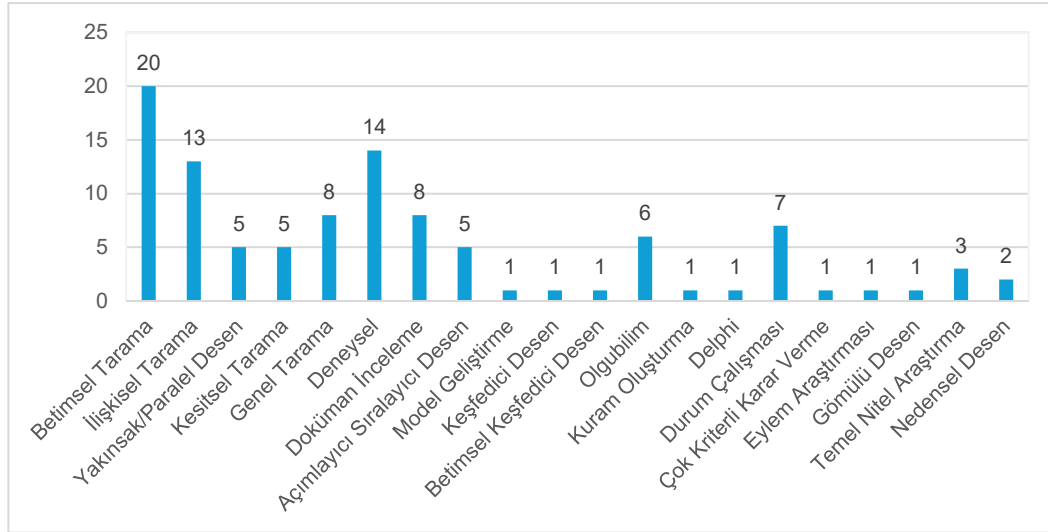
Şekil 5 incelendiğinde Türkiye’de afet eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin araştırma yöntemlerine göre dağılımlarında en yüksek oranın nicel araştırma yöntemine sahip olduğu görülmektedir. Bu oran lisansüstü tezlerin yarısından fazlasına tekabül etmektedir (%58). Nitel araştırma yöntemlerinin konuyla ilgili lisansüstü tezlerin %27’sinde; karma araştırma yöntemlerinin ise %14’ünde kullanıldığı ortaya çıkmaktadır. Lisansüstü tezlerin yalnızca %1’inin yöneylem araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmesi dikkat çekmektedir.

Şekil 5: Türkiye’de afet eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin araştırma yöntemine göre dağılımları

3.6 Türkiye’de Afet Eğitimi ile İlgili Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Araştırma Desenine Göre Dağılımları

Şekil 6 incelendiğinde Türkiye’de afet eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerde en çok kullanılan araştırma deseninin betimsel tarama ($f=20$), deneysel desen ($f=14$) ve ilişkisel tarama ($f=13$) şeklindedir. Devamında doküman inceleme ($f=8$), durum çalışması ($f=7$) ve olgubilim ($f=6$) desenlerinin sık kullanıldığı ortaya çıkmaktadır. Afet eğitimi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerde en az kullanılan araştırma desenlerinin ise model geliştirme ($f=1$), keşfedici desen ($f=1$), betimsel keşfedici desen ($f=1$), kuram oluşturma ($f=1$), Delphi ($f=1$), çok kriterli karar verme ($f=1$), eylem araştırması ($f=1$) ve gömülü desen ($f=1$) şeklinde olduğu görülmektedir.

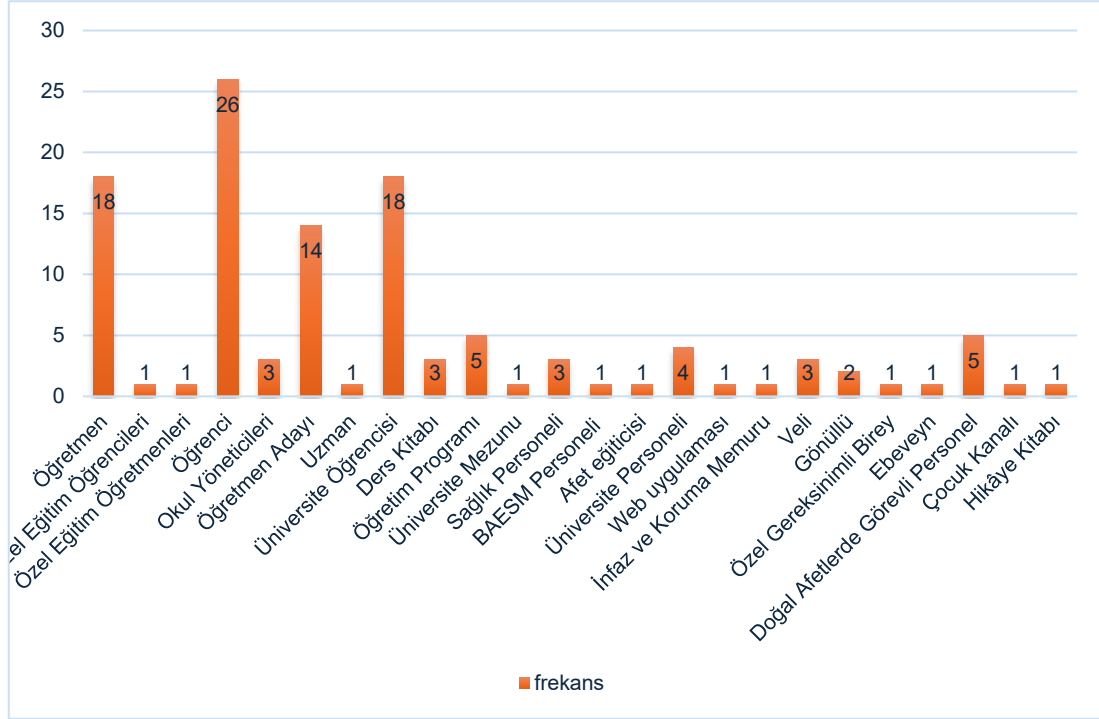
Şekil 6: Türkiye’de afet eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin araştırma desenine göre dağılımları

Betimsel tarama, deneysel desen ve ilişkisel tarama nicel araştırma yöntemlerindendir. Tarama çalışmaları belirli bir grubun özelliklerini belirlemek için veri toplamayı amaçlarken ilişkisel tarama çalışmalarında amaç iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkileri belirlemek ve neden sonuç ile ilgili ipuçları elde etmektir. Deneysel desen araştırmacının oluşturduğu farkların bağımlı değişken üzerindeki etkisini değerlendirmeye yönelik çalışmalarda kullanılır (Büyüköztürk vd., 2020). Delphi tekniğinde bir probleme ilişkin farklı görüşlere sahip uzmanların birbirlerini görmeksizin uzlaşmaya varma aracı olarak ifade edilebilir (Şahin, 2001). Nitel araştırma desenlerinden olan eylem araştırması günlük hayatta karşılaşılan problemlere çözüm getirmeyi amaçlayan soruşturma odaklı sistematik bir yaklaşımı (Tuncer, 2020) ifade eder. Doküman incelemesi mevcut kayıt veya belgelerin, veri kaynağı olarak sistemli bir şekilde incelenmesi şeklinde ifade edilebilir (Karasar, 2020). Durum çalışmasında belirli bir duruma yönelik sonuçlar ortaya koymak amacıyla durumla ilgili belirli faktörlerin etkileme ve etkilenme durumları çalışılır. Olgubilim deseninde ise farkında olduğumuz ancak derinlemesine ya da ayrıntılı bir anlayışa sahip olmak istediğimiz olguların odaklanıldığı araştırmalarda kullanılır (Yıldırım & Şimşek, 2021).

Kuram oluşturma verilerin sistematik olarak toplanması ve analiz edilmesine dayalı olarak kuram geliştirme biçimi olarak tanımlanabilir (Büyüköztürk vd., 2020). Karma yöntem modellerinden olan keşfedici desende önce nitel daha sonra nicel verilerin; betimsel keşfedici desende ise önce nicel sonra nitel verilerin toplanıp analiz edilmesi söz konusudur. Gömülü desende ise nicel bir desen içinde nitel deseni veya nitel bir desen içinde nicel deseni kullanabilmektir (Gültekin vd., 2020). Çok kriterli karar verme ise kişinin geliştirilmiş farklı algoritmalar arasından var olan bilgiler çerçevesinde seçim yapmak suretiyle en faydalı olanı karar vermesi şeklinde ifade edilebilir (Dalbudak & Rençber, 2022).

3.7 Türkiye’de Afet Eğitimi ile İlgili Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Katılımcılarına Göre Dağılımları

Şekil 7 incelendiğinde Türkiye’de afet eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerde en çok yer alan katılımcıların “öğrenciler (ilkokul, ortaokul, lise)” (f=26) olduğu görülmektedir. “Üniversite öğrencileri” (f=18) ile “öğretmenler” (f=18) lisansüstü tezlere 2. en çok dahil olan katılımcı gruplarıdır. 3. sırada ise “öğretmen adayları” (f=14) yer almaktadır.

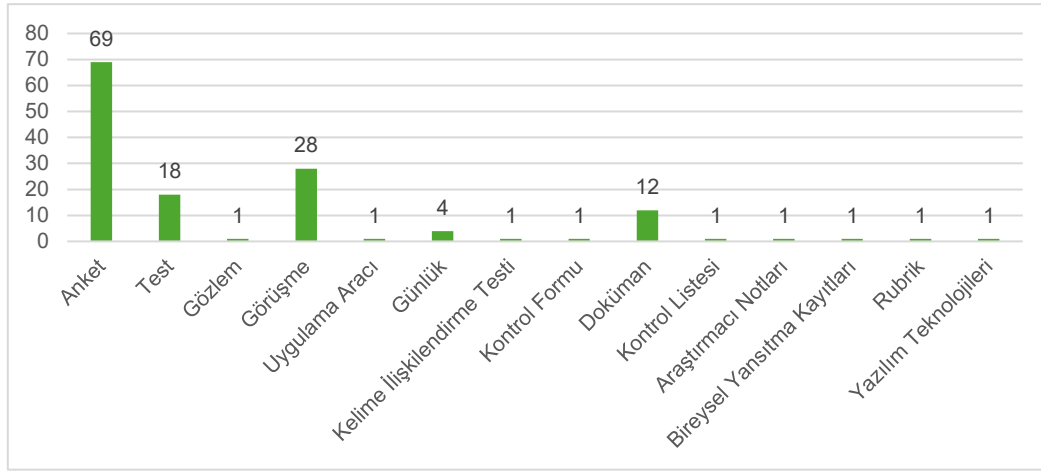

* Şekilde verilen tez sayısının araştırmada incelenen toplam tez sayısından fazla olmasının sebebi çalışmalarda birden fazla katılımcı grubunun yer almış olmasıdır.

Şekil 7: Türkiye’de afet eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin katılımcılarına göre dağılımları

3.8 Türkiye’de Afet Eğitimi ile İlgili Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Veri Toplama Yöntemine Göre Dağılımları

Şekil 8 incelendiğinde Türkiye’de afet eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerde en çok kullanılan veri toplama yönteminin anket (f=69) olduğu görülmektedir. Takiben görüşme (f=28), test (f=18) ve doküman (f=12) en çok kullanılan veri toplama yöntemleri olarak ortaya çıkmaktadır. Bunların yanı sıra afet eğitimi ile ilgili lisansüstü tezlerde kullanılan veri toplama yöntemleri günlük (f=4), gözlem (f=1), uygulama aracı (f=1), kelime ilişkilendirme testi (f=1), kontrol formu (f=1), kontrol listesi (f=1), araştırmacı notları (f=1), bireysel yansıtma kayıtları (f=1), rubrik (f=1), yazılım teknolojileri (f=1) şeklinde çeşitlenmektedir.

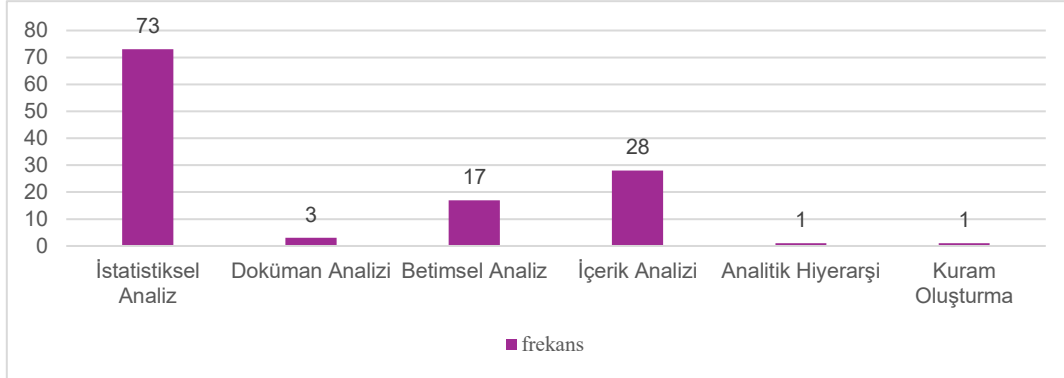

* Şekilde verilen tez sayısının araştırmada incelenen toplam tez sayısından fazla olmasının sebebi çalışmalarda birden fazla veri toplama yönteminden yararlanılmış olmasıdır.

Şekil 8: Türkiye’de afet eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin veri toplama yöntemine göre dağılımları

3.9 Türkiye’de Afet Eğitimi ile İlgili Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Veri Analiz Yöntemine Göre Dağılımları

Şekil 9 incelendiğinde Türkiye’de afet eğitimi ile ilgili lisansüstü tezlerde en çok kullanılan veri analiz yöntemlerinin sırasıyla istatistiksel analiz ($f=73$), içerik analizi ($f=28$), doküman analizi ($f=3$), analitik hiyerarşi ($f=1$) ve kuram oluşturma ($f=1$) şeklinde olduğu görülmektedir. Nicel araştırmalarda sayısal verilerden elde edilen bilgilerin çeşitli bilgisayar programları kullanılarak yorumlanmasında istatistiksel analizden faydalanılır. İçerik analizi özellikle sosyal bilimler araştırmalarında kullanılan belirli kurallar etrafında yapılan kodlamalara dayalı küçük kategorilerle metinlerin özetlendiği sistematik bir teknik olarak ifade edilebilir (Büyükoztürk vd., 2020).

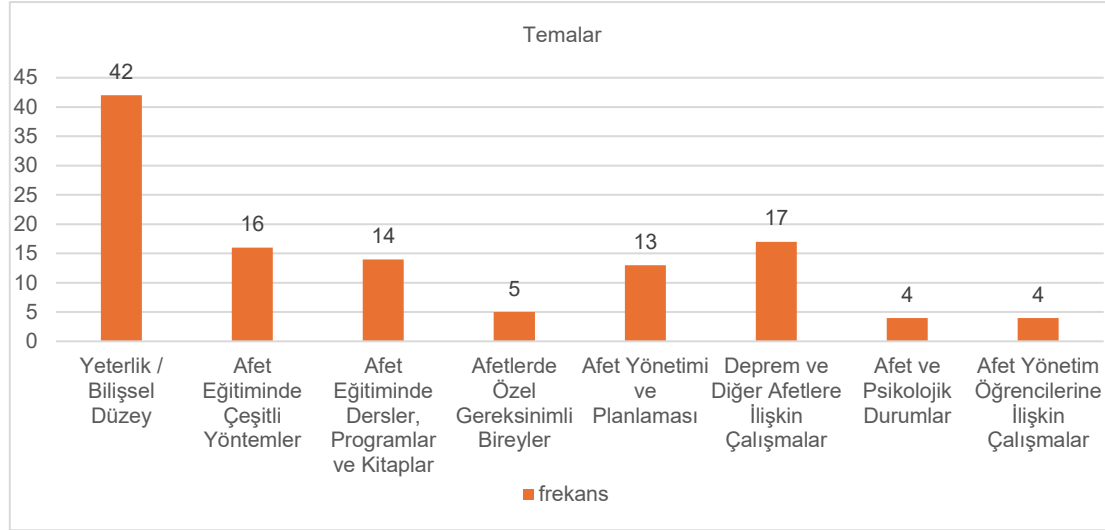
* Şekilde verilen tez sayısının araştırmada incelenen toplam tez sayısından fazla olmasının sebebi çalışmalarda birden fazla veri analiz yönteminden yararlanılmış olmasıdır.

Şekil 9: Türkiye’de afet eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin veri analiz yöntemine göre dağılımları

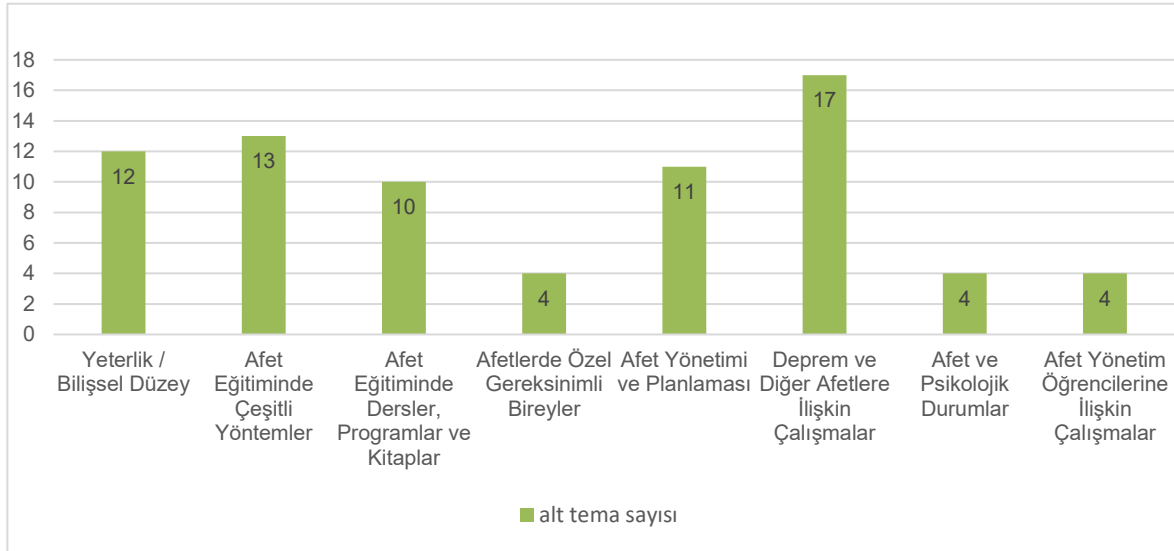
3.10 Türkiye’de Afet Eğitimi ile İlgili Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Konularına Göre Dağılımları

Şekil 10 incelendiğinde Türkiye’de afet eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin konularına göre dağılımlarında “Yeterlik/Bilişsel Düzey”, “Afet Eğitiminde Çeşitli Yöntemler”, “Afet Eğitiminde Dersler, Programlar ve Kitaplar”, “Afetlerde Özel Gereksinimli Bireyler”, “Afet Yönetimi ve Planlaması”, “Deprem ve Diğer Afetlere İlişkin Çalışmalar”, “Afet ve Psikolojik Durumlar” ve “Afet Yönetim Öğrencilerine İlişkin Çalışmalar olmak üzere 8 ana tema ortaya çıktığı görülmektedir.

Şekil 11 incelendiğinde Türkiye’de afet eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlere ilişkin temaların kaç alt teması bulunduğu görülmektedir. “Deprem ve Diğer Afetlere İlişkin Çalışmalar” teması 17; “Afet Eğitiminde Çeşitli Yöntemler” teması 13; “Yeterlik/Bilişsel Düzey” teması 12; “Afet Yönetimi ve Planlaması” teması 11; “Afet Eğitiminde Dersler Programlar ve Kitaplar” teması 10; “Afetlerde Özel Gereksinimli Bireyler” teması 4; Afet ve Psikolojik Durumlar” teması 4 ve “Afet Yönetim Öğrencilerine İlişkin Çalışmalar” teması 4 ayrı alt temaya sahiptir.

Şekil 10: Türkiye’de afet eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin konularına göre dağılımları

Şekil 11: Temalara ilişkin ortaya çıkan alt tema sayıları

Tablo 1: Yeterlik / bilişsel düzey temasına ilişkin alt temalar

Alt Temalar	f
İlk Yardım Özyeterliliği/Bilgi Düzeyi	2
Afet ve Acil Durum Yeterliliği	1
Afet Okuryazarlığı	6
Öğretim Programında Afet Okuryazarlığı	
Afet Bilgisi/Algısı/Farkındalığı	17
Afete İlişkin Kavram Algıları	1
Afet Hazırlık Düzeyi	4
Afet Hazırlık İnanç Düzeyi	
Afete İlişkin Bilgi, Tutum, Davranış, Görüş	7
Afet ve Acil Durum Bilgisinin Kalıcılığı	1
KBRN/KBRN Hazırlık Algısı Bilgi Düzeyi	2
Terör Bilgi Düzeyi	1
Toplam	42

*“Afet Okuryazarlığı” ile Öğretim Programında “Afet Okuryazarlığı” başlıkları ve “Afet Hazırlık Düzeyi” ile “Afet Hazırlık İnanç Düzeyi” kategorileri birleştirilmiştir.

Tablo 1’de “Yeterlik/Bilişsel Düzey” temasına ilişkin ortaya çıkan alt temaların neler olduğu ve her alt temada yer alan lisansüstü tez çalışmalarının sıklığı yer almaktadır. “Yeterlik/Bilişsel Düzey” temasına ilişkin ortaya çıkan alt temalar sıklık sırasına göre “Afet Bilgisi/Farkındalığı”, Afete İlişkin Bilgi, Tutum, Davranış, Görüş”, “Afet Okuryazarlığı” ve “Öğretim Programında Afet Okuryazarlığı”, “Afet Hazırlık Düzeyi ve Afet Hazırlık İnanç Düzeyi”, “İlk Yardım Özyeterliği/Bilgi Düzeyi”, “KBRN/KBRN (Kimyasal Biyolojik Radyolojik Nükleer Tehditler) Hazırlık Algısı Bilgi Düzeyi”, “Afet ve Acil Durum Yeterliği”, “Afete İlişkin Kavram Algıları”, “Afet ve Acil Durum Bilgisinin Kalıcılığı”, “Terör Bilgi Düzeyi” şeklindedir.

Tablo 2: Afet eğitiminde çeşitli yöntemler temasına ilişkin alt temalar

Alt Temalar	f
İnfografiklerle Doğal Afetlerin Öğretimi	2
KİT ile Doğal Afetlere Yönelik Bilişsel Yapılar	1
Afet Eğitiminde Kullanılan Teknolojiler	6
Artırılmış Gerçeklik / Simülasyon ile Afetlerin Öğretimi	
GEMS Tabanlı Afet Eğitimi	
STEM Temelli Afet Eğitimi	
Doğal Afetlerin Öğretiminde Probleme Dayalı Öğrenme	1
Afetler Konusunda Tasarım Odaklı Düşünme	1
Müze Eğitiminin Afet Bilincine Etkisi	1
Deprem Eğitiminde Farklı Yöntemler	1
Yangın Konusunu Çevrimiçi Öğrenme	1
Deprem ve Yangın Konularında Ters Yüz Öğrenme	1
Doğrudan Yansıtıcı Yaklaşım Etkinlikleri ile Doğa Olayları	1
Toplam	16

***“Afet Eğitiminde Kullanılan Teknolojiler”, “Artırılmış Gerçeklik / Simülasyon ile Afetlerin Öğretimi”, “GEMS Tabanlı Afet Eğitimi” kategorileri birleştirilmiştir.*

Tablo 2’de “Afet Eğitiminde Çeşitli Yöntemler” temasına ilişkin ortaya çıkan alt temaların neler olduğu ve her alt temada yer alan lisansüstü tez çalışmalarının sıklığı yer almaktadır. “Afet Eğitiminde Çeşitli Yöntemler” temasına ilişkin ortaya çıkan alt temalar sıklık sırasına göre “Afet Eğitiminde Kullanılan Teknolojiler/Artırılmış Gerçeklik / Simülasyon ile Afetlerin Öğretimi/GEMS (Great Explorations in Math and Science- Fen ve Matematikte Büyük Buluşlar) Tabanlı Afet Eğitimi ve STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics- Fen Teknoloji, Mühendislik, Matematik) Temelli Afet Eğitimi”, “İnfografiklerle Doğal Afetlerin Öğretimi”, “KİT ile Doğal Afetlere Yönelik Bilişsel Yapılar”, “Doğal Afetlerin Öğretiminde Probleme Dayalı Öğrenme”, “Afetler Konusunda Tasarım Odaklı Düşünme”, “Müze Eğitiminin Afet Bilincine Etkisi”, “Deprem Eğitiminde Farklı Yöntemler”, “Yangın Konusunu Çevrimiçi Öğrenme”, “Deprem ve Yangın Konularında Ters Yüz Öğrenme”, “Doğrudan Yansıtıcı Yaklaşım Etkinlikleri ile Doğa Olayları” şeklindedir.

Tablo 3: Afet eğitiminde dersler, programlar ve kitaplar temasına ilişkin alt temalar

Alt Temalar	f
Eğitim Programında Afet Eğitimi	3
Öğretim Programında Afet Riski Azaltımı	2
Öğretim Programında Afet Okuryazarlığı	1
İlkokul Ders Kitaplarında Afet Eğitimi	1
Çocuk Edebiyatında Afet Eğitimi	1
Hayat Bilgisi/Sosyal Bilgiler Kitaplarında Doğal Afetler	2
Sosyal Bilgiler Dersinde Afet Eğitimi	1
Afet Bilinci Dersine Yönelik Görüşler	1
Türkçe Dersinde Acil Durumlar	1
Çizgi Filmlerde Doğal Afet Unsurları	1
Toplam	14

Tablo 3’te “Afet Eğitiminde Dersler, Programlar ve Kitaplar” temasına ilişkin ortaya çıkan alt temaların neler olduğu ve her alt temada yer alan lisansüstü tez çalışmalarının sıklığı yer almaktadır. “Afet Eğitiminde Dersler, Programlar ve Kitaplar” temasına ilişkin ortaya çıkan alt temalar sıklık sırasına göre “Eğitim Programında Afet Eğitimi”, “Öğretim Programında Afet Riski Azaltımı”, “Hayat Bilgisi/Sosyal Bilgiler Kitaplarında Doğal Afetler”, “Öğretim Programında Afet Okuryazarlığı”, “İlkokul Ders Kitaplarında Afet Eğitimi”, “Çocuk Edebiyatında Afet Eğitimi”, “Sosyal Bilgiler Dersinde Afet Eğitimi”, “Afet Bilinci Dersine Yönelik Görüşler”, “Türkçe Dersinde Acil Durumlar”, “Çizgi Filmlerde Doğal Afet Unsurları” şeklindedir.

Tablo 4: Afetlerde özel gereksinimli bireyler temasına ilişkin alt temalar

Alt Temalar	f
Afetlerde Özel Gereksinimli Bireylere Müdahale	2
Engelli Bireylerde Afet Bilincinin Oluşması	1
Özel Gereksinimli Bireylerin Ebeveynleri İçin Afet Eğitim Programı	1
Zihinsel Yetersizliği olan Öğrenciler için Farklı Deprem Eğitim Şekilleri	1
Toplam	5

Tablo 4’te “Afetlerde Özel Gereksinimli Bireyler” temasına ilişkin ortaya çıkan alt temaların neler olduğu ve her alt temada yer alan lisansüstü tez çalışmalarının sıklığı yer almaktadır. “Afetlerde Özel Gereksinimli Bireyler” temasına ilişkin ortaya çıkan alt temalar sıklık sırasına göre “Afetlerde Özel Gereksinimli Bireylere Müdahale”, “Engelli Bireylerde Afet Bilincinin Oluşması”, “Özel Gereksinimli Bireylerin Ebeveynleri İçin Afet Eğitim Programı”, “Zihinsel Yetersizliği olan Öğrenciler için Farklı Deprem Eğitim Şekilleri” şeklindedir.

Tablo 5: Afet yönetimi ve planlaması temasına ilişkin alt temalar

Alt Temalar	f
Afet Eğitim Programı	1
Okullarda Afet ve Acil Durum Planı	2
Afet Bilinci Eğitimi	1
Afet Bilinci Eğitim Programı ve Materyalleri	1
Afet Acil Durum Planlaması	1
Afetle Mücadelede Öncelikler	1
Afet Durumunda Kriz Yönetim Becerileri	2
Afet Yönetimi Uzaktan Eğitim Modeli	1
Afet Yönetimi Lisans Programları	1
Afet Eğitiminde Öğrenci Toplulukları	1
Afet Gönüllülüğü Eğitimleri	1
Toplam	13

Tablo 5’te “Afet Yönetimi ve Planlaması” temasına ilişkin ortaya çıkan alt temaların neler olduğu ve her alt temada yer alan lisansüstü tez çalışmalarının sıklığı yer almaktadır. “Afet Yönetimi ve Planlaması” temasına ilişkin ortaya çıkan alt temalar sıklık sırasına göre “Okullarda Afet ve Acil Durum Planı”, “Afet Durumunda Kriz Yönetim Becerileri”, “Afet Eğitimi Programı”, “Afet Bilinci Eğitimi”, “Afet Bilinci Eğitim Programı ve Materyalleri”, “Afet Acil Durum Planlaması”, “Afetle Mücadelede Öncelikler”, “Afet Yönetimi Uzaktan Eğitim Modeli”, “Afet Yönetimi Lisans Programları”, “Afet Eğitiminde Öğrenci Toplulukları”, “Afet Gönüllülüğü Eğitimleri” şeklindedir.

Tablo 6: Deprem ve diğer afetler temasına ilişkin alt temalar

Alt Temalar	f
Deprem Hazırlık Sürecinde Kriz Yönetimi	1
Deprem Kavramına İlişkin Metaforik Algılar	1
Deprem Algı ve Kaygı Düzeyi	1
Deprem Bilgisi	1
Depreme Hazırlık Düzeyi	1
Depreme Yönelik Tutum ve Eğitsel Oyunlar	1
Deprem Yaşayan İllerde Eğitsel Sorunlar	1
Deprem Kaynaklı Göçler ve Zorunlu Eğitim İhtiyacı	1
Deprem Eğitiminde Farklı Yöntemler	1
Deprem ve Yangın Konularında Ters-Yüz Öğrenme	1
Deprem Sonrası Travma	1
Zihinsel Yetersizliği olan Öğrenciler için Farklı Deprem Eğitim Şekilleri	1
Yangın Konusunu Çevrimiçi Öğrenme	1
İnsan ve Teknoloji Kaynaklı Afet	1
Küresel İklim Değişikliği Farkındalığı	1
İklim Değişikliğine Yönelik Algılar	1
Çığ Eğitimi	1
Toplam	17

Tablo 6’da “Deprem ve Diğer Afetler” temasına ilişkin ortaya çıkan alt temaların neler olduğu ve her alt temada yer alan lisansüstü tez çalışmalarının sıklığı yer almaktadır. “Deprem ve Diğer Afetler” temasına ilişkin ortaya çıkan alt temalar “Deprem Hazırlık Sürecinde Kriz Yönetimi”, “Deprem Kavramına İlişkin Metaforik Algılar”, “Deprem Algı ve Kaygı Düzeyi”, “Deprem Bilgisi”, “Depreme Hazırlık Düzeyi”, “Depreme Yönelik Tutum ve Eğitsel Oyunlar”, “Deprem Yaşayan İllerde Eğitsel Sorunlar”, “Deprem Kaynaklı Göçler ve Zorunlu Eğitim İhtiyacı”, “Deprem Eğitiminde Farklı Yöntemler”, “Deprem ve Yangın Konularında Ters-Yüz Öğrenme”, “Deprem Sonrası Travma”, “Zihinsel Yetersizliği olan Öğrenciler için Farklı Deprem Eğitim Şekilleri”, “Yangın Konusunu Çevrimiçi Öğrenme”, “İnsan ve Teknoloji Kaynaklı Afet”, “Küresel İklim Değişikliği Farkındalığı”, “İklim Değişikliğine Yönelik Algılar”, “Çığ Eğitimi” şeklindedir.

Tablo 7: Afet ve psikolojik durumlar temasına ilişkin alt temalar

Alt Temalar	f
Afetlere Karşı Psikolojik Direnç	1
Afet Durumunda Psikososyal Müdahale	1
Deprem Sonrası Travma	1
Travma Sonrası Umut ve Özyeterlik	1
Toplam	4

Tablo 7’de “Afet ve Psikolojik Durumlar” temasına ilişkin ortaya çıkan alt temaların neler olduğu ve her alt temada yer alan lisansüstü tez çalışmalarının sıklığı yer almaktadır. “Afet ve Psikolojik Durumlar” temasına ilişkin ortaya çıkan alt temalar “Afetlere Karşı Psikolojik Direnç”, “Afet Durumunda Psikososyal Müdahale”, “Deprem Sonrası Travma”, “Travma Sonrası Umut ve Özyeterlik” şeklindedir.

4. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada afet eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezler incelenmiştir. 2018-2024 yılları arasında Türkiye’de afet eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin yalnızca 1 tanesi doktora tez çalışmasıdır. Benzer bir durum literatürdeki diğer araştırmalarda da ortaya çıkmaktadır. İtfaiye alanında % 93 (Bozer vd., 2025), deprem başlıklı sosyal bilimler tezlerinde % 85 (Canbulut vd., 2023), afet eğitimi ve bilinci ile ilgili yapılan tezlerde % 97,4 (Dikmenli vd., 2024), hemşirelik alanında afet konusuyla ilgili tezlerde %77 (İlhan, 2025), yükseköğretimde afet yönetimi ile ilgili tezlerde %86 (Koyuncuoğlu, 2023), depremle ilgili eğitim alanında yapılan tezlerde % 96 (Okutkan & Gün, 2023) ve afet yönetimi konulu lisansüstü tezlerde %79 oranında çalışmalar yüksek lisans tezi olarak literatürde öne çıkmaktadır. Bu araştırmada yüksek lisans tezlerinin afet eğitimi çalışmalarında önemli oranda yer aldığı sonucu ortaya çıkmıştır. Ancak incelenen tezlerde doktora çalışmalarının sınırlı sayıda yer almasının afet eğitimi konusunda bir eksiklik olarak göze çarptığı söylenebilir.

Türkiye’de afet eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezler en fazla 2024, 2018 ve 2021 ile 2023 yıllarında gerçekleştirilmiştir. Araştırma, lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımlarında 2019 ve 2024 yıllarına geçerken yapılan çalışmalarda belirgin bir artış olduğunu ortaya koymaktadır. 2018 yılında yayınlanmış olan güncel afet yönetmeliğinin bu artışta etkili olması muhtemeldir. Afetlerin getirdiği riskler ve alınması gereken tedbirlere ilişkin bir farkındalıkla yeni yönetmeliği takiben bu konuda yapılmış olan lisansüstü tez çalışmalarında 2019 yılında artış yaşanmış olabilir. Yanı sıra 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremlerin de afet yönetimi ve eğitiminin önemini gözler önüne serdiği, bu bağlamda daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulduğu ve bu nedenle konu ile ilgili lisansüstü tez çalışmalarının 2024 yılında yoğunluk gösterdiği düşünülebilir. Bir başka araştırmada afet eğitimi ve bilinci ile ilgili yapılan tezlerin en fazla hazırlandığı yıl 2023 yılı olarak tespit edilmiş ve 2019 yılına kadar çalışmaların az sayıda olduğu gözlenirken 2019 yılı itibarıyla bir artış yaşandığı ifade edilmiştir (Dikmenli vd., 2024). Bunun yanında literatürde Türkiye’de depremle ilgili eğitim alanına yönelik lisansüstü tezlerin en çok yayınlandığı yılın 2019 olarak tespit edildiği bir başka araştırma sonucu da bulunmaktadır (Gezer & Dikmenli, 2020). Birhanlı (2025) deprem ve eğitim arasındaki ilişkiye dair yapılan akademik çalışmaları incelediği araştırmasında 2020 yılı sonrasında çalışmalarda yoğunluk gözlemlendiğini belirtmiştir. Araştırmada bu durum 6 Şubat 2023 depremlerinin ardından bu alana ilginin arttığı yönünde yorumlanmıştır. Aksoy ve Kabasakal (2023) afet sonrası durumlarla ilgili yapılan psikososyal destek uygulama ve çalışmalarını inceledikleri araştırmalarında en çok çalışmanın 2016-2022 yılları arasında yapıldığını ortaya koymuşlardır. Benzer yıllar literatürde çeşitli araştırmalarda öne çıkmaktadır. 2020 yılı itfaiye alanındaki tez çalışmalarında öne çıkmakta ve 2023 yılına doğru çalışmalarda artış gözlenmektedir (Bozer vd., 2025). Benzer bir artış afet eğitimi çalışmalarında hem yayın hem de atıf sayısında 2020-2024 arası en yoğun dönemler olarak görülmekte ve 2020 yılının en yüksek düzeyde yayın ve atıf sayısına sahip yıl olduğu ifade edilmektedir (Arıkan, 2024).

Bu araştırma sonuçlarında lisansüstü tez çalışmalarının toplamda 39 farklı üniversitede afet eğitimi konusunu ele aldığı ortaya çıkmıştır. Üniversite sayısında görülen bu çeşitliliği afet eğitimine verilen önem bağlamında olumlu bir sonuç olarak değerlendirmek mümkündür. Tezlerin en fazla gerçekleştirildiği üniversiteler sırasıyla Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Gümüşhane Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi ile Giresun Üniversitesi’dir. Lisansüstü tez çalışmasının oldukça yüksek oranda Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinde yapıldığı ortaya çıkmıştır.

Literatürde çeşitli araştırmaların benzer sonuçlara ulaştığı görülmektedir. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi’nin afet yönetimi üzerine yazılmış lisansüstü tezlerin incelendiği araştırmalarda (Koyuncuoğlu, 2023; Yılmaz vd., 2024) ve depremle ilgili eğitim alanında yapılan lisansüstü tezlerin incelendiği Okutkan ve Gün (2023)’ün çalışmasında en çok çalışmayla 1. sırada yer aldığı ifade edilmiştir. Deprem başlıklı sosyal bilim tezlerinin incelendiği bir araştırmada (Canbulut vd., 2023) Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi en çok lisansüstü teze sahip 2. üniversite olarak ortaya çıkmaktadır. Afet eğitimi ve bilinci ile ilgili lisansüstü tezlerin incelendiği bir başka araştırmada (Dikmenli vd., 2024) Gümüşhane Üniversitesi ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi’nin aynı sayıda tez ile bu konuda en fazla lisansüstü tez çalışması bulunan üniversiteler olduğu ifade edilmiştir. Gümüşhane Üniversitesi’nin sosyal bilimler alanında afet konulu en fazla sayıda çalışmanın yapıldığı üniversite olduğu Diktaş Yerli (2023)’nin çalışmasında tespit edilmiştir. Aynı çalışmada Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi 2. en çok tez çalışmasına sahip üniversite olarak ortaya çıkmıştır. Buna ek olarak Gümüşhane Üniversitesinin afet yönetimi konulu lisansüstü tez çalışmalarına en çok yer veren 2. üniversite olduğu Topçu ve Ataoğlu (2023)’nin çalışmasında ifade edilmiştir. Bu çalışmanın ve literatürdeki diğer araştırmaların sonuçlarına bakıldığında afet, afet eğitimi, afet yönetimi ve deprem konulu lisansüstü tez çalışmalarının Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi ve Gümüşhane Üniversitesi’nde yoğunlaştığı gözlenmektedir. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Afet Eğitimi ve Yönetimi Ana Bilim Dalında ve Fen Bilimleri Enstitüsünde Doğal Afetlerin Risk Yönetimi Anabilim Dalında ve Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Afet Yönetimi Ana Bilim Dalında çeşitli programlarda lisansüstü eğitim vermektedir. Söz konusu lisansüstü tezlerin bu üniversitelerde yoğunluk göstermesinin afet, afet eğitimi ve afet yönetimi konularını doğrudan ele alan bilim dalları ve programlardan kaynaklanması muhtemeldir.

Türkiye’de afet eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerde en çok kullanılan araştırma desenlerinin betimsel tarama, deneysel desen ve ilişkisel tarama olması bu araştırmanın lisansüstü tezlerde nicel araştırma yöntemlerinin çoğunlukta olması bulgusu ile uyumlu bir sonuç ortaya koymaktadır. Yanı sıra literatürde bu konuyla ilgili lisansüstü tezlerde benzer sonuçlara rastlamak mümkündür. Depremle ilgili eğitim alanında yapılan lisansüstü tezlerin incelendiği araştırmalarda söz konusu tezlerde nicel araştırma yöntemlerinden tarama deseninin en sık kullanılan desen olduğu ifade edilmektedir (Okutkan & Gün, 2023; Gezer & Dikmenli, 2020; Dikmenli vd., 2024). Nicel araştırma desenlerini takiben doküman inceleme, durum çalışması ve olgubilim desenlerinin sık kullanıldığı görülmektedir. Literatürde rastlanan diğer çalışmalarda benzer şekilde nitel araştırma yöntemleri 2. sırada yer almakta (Okutkan & Gün, 2023; Gezer & Dikmenli, 2020) ve olgubilim 3. en sık tercih edilen araştırma deseni olarak ortaya çıkmaktadır (Okutkan & Gün, 2023).

Araştırma kapsamındaki lisansüstü tezlerde en çok kullanılan veri toplama yönteminin anket olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Takiben görüşme, test ve doküman en çok kullanılan veri toplama yöntemleri olarak ortaya çıkmaktadır. Anketin veri toplama aracı olarak en sık tercih edilen yöntem olduğu ve ikinci sırada nitel veri toplama yöntemlerinden görüşmenin yer aldığı literatürdeki diğer araştırmalarda da gözlenmektedir (Değirmençay & Cin, 2016; Koyuncuoğlu, 2023; Okutkan & Gün, 2023; Etem & Kerimgil Çelik, 2023; Dikmenli vd., 2024; İlhan, 2025).

Araştırmada incelenen lisansüstü tezlerde en sık kullanılan veri analiz yöntemlerinin ise sırasıyla istatistiksel analiz, içerik analizi, doküman analizi olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durumda bu araştırmanın afet eğitimi ile ilgili lisansüstü tezlerde kullanılan araştırma yöntemine, desenine, veri toplama araçlarına ve veri analiz yöntemlerine ilişkin bulguların tutarlı bir sonuç ortaya koyduğu söylenebilir. Nitekim benzer bir durum literatürde karşılaşılan araştırmalarda da görülebilir. Dikmenli vd. (2024) afet eğitimi ve bilinci ile ilgili lisansüstü tezlerde ve Gezer ve Dikmenli (2020) ise Türkiye’de depremle ilgili eğitim alanına yönelik lisansüstü tezlerde en sık kullanılan veri analiz yönteminin istatistiksel analiz olduğunu ve 2. sırayı ise içerik analizinin aldığını ortaya koymuşlardır.

Afet eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezler sırasıyla en çok Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsünde gerçekleştirilmiştir. Eğitim bilimleri ve sosyal bilimler enstitüleri ağırlıklı olarak yer tutmaktadır. Araştırma eğitim öğretim terim dizinine sahip lisansüstü tezlerle sınırlandırıldığından bunun beklendik bir sonuç olduğu düşünülebilir. Sağlık bilimleri enstitülerinde afet eğitimi ile ilgili lisansüstü tezlere yer verilmesinin sağlık personellerinin bu konudaki görev ve sorumlulukları bağlamında önemli olduğu ifade edilebilir. Türkiye’de eğitim alanında depremle ilgili tezlerin incelendiği iki farklı çalışmada tezlerin en fazla eğitim bilimleri enstitüsü bünyesinde yapıldığı anlaşılmıştır (Gezer & Dikmenli, 2020; Okutkan & Gün, 2023). Ancak bunun yanında afet eğitimi ve bilinci, afet yönetimi, eğitim alanında depremle ilgili tezlerin en fazla sosyal bilimler enstitüsü bünyesinde gerçekleştirildiği sonucuna ulaşan araştırmalar da bulunmaktadır (Gezer & Dikmenli, 2020; Dikmenli vd., 2024; Yılmaz vd., 2024). Bozer vd. (2025) ise itfaiye alanında yapılan tezlerin en fazla sosyal bilimler enstitüsünde olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Literatürdeki bu araştırmalar diğer enstitülere oranla daha az olmakla beraber bu konuda sağlık bilimleri enstitülerinde de tez çalışmaları yapıldığını ortay koymaktadır. Bu araştırmanın da benzer bir sonuca varmış olduğu düşünüldüğünde araştırmaların afet yönetimine kapsamlı bir bakış açısı ile katkı sunduğu düşünülebilir. Literatürde afetlere dair yapılan tezlerin ilgili alan ve çalışmaların sınırlandırıldığı çerçeve nedeniyle enstitüler bağlamında farklılaştığı yorumu yapılabilir.

Bu araştırmada lisansüstü tezlerde en çok yer alan katılımcılarda ilk sırada öğrenciler, ikinci sırada ise üniversite öğrencisi ve öğretmenleri ve üçüncü sırada ise öğretmen adayları yer almaktadır. Bu sonuca bakıldığında tezlerde katılımcıların eğitim öğretim süreçlerinde ve eğitimin çıktılarının niteliğinde en etkili role sahip ve birbiriyle doğrudan etkileşimde bulunan öğreten ve öğrenen katılımcılardan oluştuğu ifade edilebilir. Bu durum afet eğitimine ilişkin yapılan araştırmalar bağlamında olumlu yönde önemli bir sonuç olarak görülebilir.

Veli, okul yöneticileri, sağlık personelleri, afet eğitiminde görevli kişiler ve gönüllüler, uzmanlar, özel eğitimde yer alan paydaşlar gibi pek çok katılımcı grubunun lisansüstü tezlerde yer alması bu konunun toplumun hemen her kesiminin göz önünde bulundurulduğu ve afet eğitiminin etkililiğinin hedeflendiği çıkarımı yapılabilir.

Literatürdeki incelemelere bakıldığında katılımcıların en çok öğrencilerden oluştuğu diğer araştırmalarda da görülebilir. Depremle ilgili eğitim alanındaki tezlerde Gezer ve Dikmenli (2020)'nin çalışmasında ortaokul öğrencileri ve ilkokul öğrencilerinin; Okutkan ve Gün (2023)'ün araştırmasında ise lisans ve ortaokul öğrencilerinin en çok katılımcı olarak yer aldığı ifade edilmiştir. İlkokullarda depreme yönelik araştırmaların incelendiği bir çalışmada ise ilk sırada öğretmenlerin ikinci sırada öğrencilerin en çok katılımcı olarak yer aldığı ortaya çıkmıştır (Etem & Kerimgil Çelik, 2023). Değirmençay ve Cin (2016) araştırmalarında Türkiye'deki deprem eğitimi çalışmalarında katılımcı olarak en çok ilköğretim öğrencilerinin; ikinci sırada ise müdür-öğretmenlerin yer aldığını belirtmişlerdir. Türkiye'de risk yönetimi bağlamında afete hazırlıkla ilgili yazılan lisansüstü tezlerde en çok yer alan katılımcılar olarak ise hemşireler, acil sağlık hizmetleri personelleri ve öğrenciler ilk üç sırada yer almaktadır (Öztürk, 2023). Araştırmaların çeşitli alanlarda olması sebebiyle katılımcıların farklılık göstermesine karşın öğretim süreçlerinin içinde yer alan öncelikle öğrencilerin ve devamında öğretmen ve yöneticilerin çalışmalarda sıklıkla yer almasının afete dair eğitim, yönetim ve bilinçlendirme süreçleri bağlamında eğitimin önemini vurgular nitelikte olduğu düşünülebilir.

Araştırmada incelenen lisansüstü tezlerin konularına göre dağılımlarında 8 farklı tema ortaya çıkmıştır. Bu temalar lisansüstü tezlerde ele alınma sıklığına göre sırasıyla şu şekildedir: “Yeterlik/Bilişsel Düzey”, “Deprem ve Diğer Afetlere İlişkin Çalışmalar”, “Afet Eğitiminde Çeşitli Yöntemler”, “Afet Eğitiminde Dersler, Programlar ve Kitaplar”, “Afet Yönetimi ve Planlaması”, “Afetlerde Özel Gereksinimli Bireyler”, “Afet ve Psikolojik Durumlar.” Araştırmada tezlerin konularına göre toplamda 95 alt tema ortaya çıkmıştır. Bu durum konuya ilişkin lisansüstü çalışmaların geniş bir bakış açısı ile ele alındığının göstergesi olarak yorumlanabilir. Literatürde deprem eğitimi çalışmalarının incelendiği araştırmalarda da “farkındalık-bilgi düzeyi” (Birhanlı, 2025) ile “bilgi ve algı düzeyi” (Değirmençay & Cin, 2016) en yoğun ortaya çıkan temalar olarak yer almıştır. “Afete bireysel hazırlık düzeyi, afet hazırlık algısının belirlenmesi, afet bilgi düzeyinin belirlenmesi” afet hazırlıkla ilgili tezlerde en sık rastlandığı belirlenen amaçlar olarak ifade edilmiştir (Öztürk, 2023). “Afet”, “afet eğitimi”, “afet/kriz yönetimi” temaları ilgili konulardaki tezlerin incelendiği çeşitli araştırmalarda (Diktaş Yerli, 2023; Yılmaz vd., 2024; Arıkan, 2024) sıklıkla ortaya çıkan anahtar kelimeler olarak yer tutmaktadır. Bu araştırmanın sonucuna benzer olarak “deprem” temasının ayrıca sıklıkla ele alındığı iki farklı tez inceleme çalışmasında görülmektedir (Canbulut vd., 2023; Topçu & Ataoglu, 2023). Bu temalar afetlere ilişkin hazırlık, bilinç, eğitim ve yönetim konularının ve deprem gibi ülkemizin sıklıkla karşı karşıya kaldığı afetlerin akademik çalışmalarda da önemli yeri olduğunu gösterir durumdadır.

5. Öneriler

- Afet eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tez çalışmalarının yüksek oranda yüksek lisans düzeyinde gerçekleştirilmiş olması sebebiyle bu konu ile ilgili doktora düzeyinde lisansüstü tez çalışmalarına ihtiyaç olduğunu gösterir niteliktedir. Konu ile ilgili doktora tez çalışmaları alana ve literatüre katkı sağlayabilir.
- Afet eğitimi ile ilgili yapılan tez çalışmaların örgün eğitim sisteminde yer alan katılımcılara sıklıkla rastlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna ek olarak afet eğitiminin yetişkin eğitimindeki yeri ile ilgili araştırmalar gerçekleştirilebilir.
- 6 Şubat Kahramanmaraş merkezli depremlerin afet eğitimine etkisi, eğitim alanında ortaya çıkardığı yeni durumlar ya da problemler çerçevesinde afet eğitimine yansımalarına dair araştırmalar yapılabilir.
- Ülkemizde Millî Eğitim Bakanlığının 2024- 2025 yılında uygulanmak üzere öğretim programlarında yaptığı köklü değişiklikleri kapsayan Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde afet eğitiminin yeri farklı branşlar, kitaplar, programlar çerçevesinde değerlendirilebilir. Afet Eğitimi ilişkin ihtiyaçların tespitine dair araştırmalar gerçekleştirilebilir.

Kaynaklar

- Acar, S. (2022). *Üniversite öğrencilerinin afet durumunda kriz yönetim becerileri ölçeğinin geliştirilmesi ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2022a). *Türkiye afet risk azaltma planı (TARAP)*. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2022b). *Türkiye afet müdahale planı (TAMP)*. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.
- Akdağ, G. (2019). *AFAD'ın “Afete hazır Türkiye – birey ve aileler için afet bilinci eğitimi”nin eğitim programı ve materyal yönünden değerlendirilmesi* [Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>
- Aksoy, Ş., & Kabasakal, Z. (2023). Afet sonrası durumlara yönelik hazırlanan psikososyal destek uygulamalarının ve çalışmalarının incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (15), 80–91. <https://doi.org/10.21733/ibad.1272044>

- Aktay, H. (2022). *Öğretmenlerin sağlık inanç modeline dayalı genel afete hazırlık inanç düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi: Burdur örneği* [Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>
- Arıkan, A. (2024, 19–22 Eylül). *Afet eğitimi çalışmalarının bibliyometrik analizi* [Konferans bildirisi]. VI. Uluslararası Coğrafya Eğitimi Kongresi, İstanbul, Türkiye. <https://doi.org/10.51800/ecd.1654624>
- Aslantaş, M. (2023). Geleneksel medyadan sosyal medyaya afet iletişimi, toplum ve afet ilişkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 32(2), 776–789.
- Atalay, A. (2023). Afet sonrası iç göç ve eğitimde zincirleme reaksiyonlar. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 57, 1716–1734. <https://doi.org/10.53444/deubefd.1282994>
- Avcı, G. (2023). Afet eğitiminde afetlere hazırlık: Üniversite öğrencileriyle tehlike avı. *Afet ve Risk Dergisi*, 6(1), 84–100. <https://doi.org/10.35341/afet.1149239>
- Bahçacı Önal, M. (2024). *Okul öncesi dönem çocuklarının deprem kavramına ilişkin metaforik algılarının incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>
- Barkın, K. (2024). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin “afet bilinci” dersi ile ilgili görüşleri* [Yüksek lisans tezi, Muş Alparslan Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>
- Baydar Yücel, D. (2024). *Öğretmen adaylarının doğal afet okuryazarlık düzeylerinin ve afete hazırlık durumlarının incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>
- Birhanlı, A. (2025). Content analysis of academic studies on the relationship between earthquakes and education. *Avrasya Eğitim ve Edebiyat Dergisi*, 20, 87–98. <https://doi.org/10.17740/eas.edu.2025-V20-05>
- Boran, N., & Ulutaşdemir, N. (2023). Acil yardım ve afet yönetimi öğrencilerinin afet farkındalığı ve afetlere yönelik tutumlarının değerlendirilmesi: Gümüşhane ili örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 12(1), 82–89.
- Bozer, S. G., Evren, E., Güler, E., & Eren, T. (2025). İtfaiye alanında yayınlanan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Hastane Öncesi Dergisi*, 10(1), 53–71. <https://doi.org/10.54409/hod.1506685>
- Bulu, D. (2023). *Sınıf öğretmenlerinin afet bilinci algı düzeylerinin belirlenmesi* [Yüksek lisans tezi, Bartın Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>
- Büyükköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Canbulut, T., Seyitoğlu, M., & Lale, B. (2023). Türkiye’deki lisansüstü tezlerde ‘deprem’ başlıklı sosyal bilim tezlerine dair doküman analizi. *Akademik Düşünce Dergisi*, (8), 46–66. <https://doi.org/10.53507/akademikdusunce.1393497>
- Ceylan, B., Demir, F., Ceyran, A., Kanıbir, N., et al. (2023). Afetlerin toplumsal boyutu ve deprem çıkmazı üzerine bir derleme. *Uluslararası Sosyal Bilimlerde Mükemmellik Arayışı Dergisi*, (4), 20–35.
- Çelik, A. A., & Gündoğdu, K. (2022). Öğretmenlerin afete hazırlık düzeyleri ile ilkokullardaki afet eğitimi uygulamalarına yönelik görüşleri. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 77–112.
- Dalbudak, E., & Rençber, Ö. F. (2022). Çok kriterli karar verme yöntemleri üzerine literatür incelemesi. *Gaziantep Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(1), 1–17. <https://doi.org/10.55769/gauniibf.1068692>
- Değirmenci, Y., Kuzey, M., & Yetişensoy, O. (2019). Sosyal bilgiler ders kitaplarında afet bilinci ve eğitimi. *E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 33–46.
- Değirmençay, Ş. A., & Cin, M. (2016). Türkiye’deki deprem eğitimi araştırmaları: Betimsel içerik analizi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 301–313.
- Delen, T. (2023). *İlkokul ders kitaplarının afet eğitimi açısından incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Giresun Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>
- Demirhan, N. (2021). *Sosyal bilgiler dersinde afet eğitimi ve yönetimine ilişkin öğretmen görüşleri* [Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>
- Dikmenli, Y., Deveci, H., & Ünal, N. S. (2024). Türkiye’de afet eğitimi ve bilinci ile ilgili yapılan lisansüstü tez çalışmalarının incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(71), 350–366.
- Diktaş Yerli, G. (2023). Sosyal bilimler alanında afet konulu lisansüstü çalışmaların bibliyometrik ve tematik analizi. *Afet ve Risk Dergisi*, 6(3), 961–976. <https://doi.org/10.35341/afet.1279328>
- Diñer, S. (2018). Content analysis in scientific research: Meta-analysis, meta-synthesis, and descriptive content analysis. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 7(1), 176–190. <https://doi.org/10.14686/buefad.363159>
- Doğan, E. (2024). *İlkokul programında afet eğitiminin etkililiğine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri* [Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>
- Ergünay, O. (2006, 5–7 Aralık). *Türkiye’nin afet profili* [Sempozyum bildirisi]. TMMOB Afet Sempozyumu, Ankara, Türkiye.
- Erkal, T., & Değerliyurt, M. (2011). Türkiye’de afet yönetimi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14(22), 147–164.
- Etem, G., & Kerimgil Çelik, S. (2023, 5–7 Haziran). *İlkokullarda depreme yönelik yapılan çalışmalarının incelenmesi* [Konferans bildirisi]. 1. Uluslararası Öncü ve Yenilikçi Çalışmalar Konferansı, Konya, Türkiye.
- Işık, Ö., Aydınlioğlu, H. M., Koç, S., Gündoğdu, O., Korkmaz, G., & Ay, A. (2012). Afet yönetimi ve afet odaklı sağlık hizmetleri. *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 28(Ek Sayı 2), 82–123. <https://doi.org/10.5222/otd.sup2.2012.082>
- Ivanov, A., & Cvetković, V. (2014). The role of education in natural disaster risk reduction. *International Scientific Journal Series Social Sciences and Humanities*, 10(16), 29–38.
- Gezer, E., & Dikmenli, Y. (2020). Türkiye’de depremle ilgili eğitim alanına yönelik lisansüstü tez çalışmalarının analizi: Bir içerik analizi. *Ahi Bilge Eğitim Dergisi*, 1(1), 33–55.
- Gültekin, M., Bayır, Ö., & Yaşar, E. (2020). Karma araştırma yöntemleri. In B. Oral & A. Çoban (Eds.), *Kuramdan uygulamaya bilimsel araştırma yöntemleri* (pp. 317–354). Pegem Akademi.
- İlhan, H. (2025). Hemşirelik alanında afet konusuyula ilgili yapılan tezlerin incelenmesi: Sistematiik derleme. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 8(1), 278–286. <https://doi.org/10.38108/ouhcd.1404449>
- Kara, İ. (2018). *Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin afet farkındalıkları: Niksar, Erbaa, Taşova ilçeleri örneği* [Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>

- Karaca, Ö. F. (2022). *Afet konularının sosyal bilgiler ders kitaplarına yansımaları* [Yüksek lisans tezi, Aksaray Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>
- Karasar, N. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Pegem Akademi.
- Karnawati, D., & Pramumijoyo, S. (2006). Strategy for promoting education for natural disaster reduction in Indonesia and Asian region. *Bencana Kesehatan*, 265–268.
- Koyuncuoğlu, D. (2023). Türkiye’de yükseköğretimde afet yönetimi üzerine yazılmış lisansüstü tezlerle yönelik bir inceleme. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 58(3), 2588–2617. <https://doi.org/10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.23.09.2119>
- Limoncu, S., & Atmaca, A. B. (2024). Çocuk merkezli afet yönetimi. *Megaron*, 13(1), 132–143. <https://doi.org/10.5505/megaron.2017.49369>
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2019). *Okul tabanlı afet eğitimi*. Öğretmen Yetiştirme ve Genel Müdürlüğü.
- Mızrak, S. (2018). Eğitim, afet eğitimi ve afete dirençli toplum. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 56–67. <https://doi.org/10.21666/muefd.321970>
- Mubarak, A. F., Amiruddin, R., & Gaus, S. (2019). The effectiveness of disaster prevention and mitigation training for the students in disaster prone areas. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 235, Article 012055. <https://doi.org/10.1088/1755-1315/235/1/012055>
- Okutkan, C., & Gün, R. Ş. (2023). Türkiye’de depremle ilgili eğitim alanında yapılan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analiz yöntemiyle incelenmesi. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 13, 1699–1715.
- Özcan, Y. (2021). *Acil yardım ve afet yönetimi bölümü öğrencilerinin yaşam becerilerinin meslek tercihleri üzerine etkisi: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi örneği* [Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>
- Özer, M. (2024). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin afetler, okul afet yönetimiyle ilgili farkındalıkları ve afet eğitimi uygulamalarına yönelik öz değerlendirmeleri* [Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>
- Özmen, B., & İnce, Z. D. (2017). Okul tabanlı afet eğitimi. *Dirençlilik Dergisi*, 1(1), 21–29. <https://doi.org/10.32569/resilience.356892>
- Özüpekçe, S. (2020). Türkiye’de afet gerçekliği ve bölgesel coğrafya eğitim-öğretim anlayışının bu konudaki rolü. *JASSS Studies—The Journal of Academic Social Science Studies*, 13(82), 43–59. <https://doi.org/10.29228/JASSS.44356>
- Öztürk, G. (2023). Türkiye’de risk yönetimi bağlamında afete hazırlıkla ilgili yazılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *The Journal of International Scientific Researchers*, 8(3), 490–498.
- Righi, E., Lauriola, P., Ghinoin, A., Giovannetti, E., & Soldati, M. (2021). Disaster risk reduction and interdisciplinary education and training. *Progress in Disaster Science*, 10, Article 100165. <https://doi.org/10.1016/j.pdisas.2021.100165>
- Shiwaku, K., Shaw, R., Kandel, R. C., Shrestha, S. N., & Dixit, A. M. (2007). Future perspective of school disaster education in Nepal. *Disaster Prevention and Management*, 16(4), 576–587.
- Şahin, A. E. (2001). Eğitim araştırmalarında Delphi tekniği ve kullanımı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 215–220.
- Şahin, S. (2019). The disaster management in Turkey and goals of 2023. *Turkish Journal of Earthquake Research*, 1(2), 180–196.
- Şengün, H., & Küçükşen, M. (2019). Afet yönetimi eğitimi niçin gerekli? *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33(46), 193–211.
- Şulek, N., & Aktın, K. (2023). Sosyal bilgiler eğitiminde doğal afetler. *Uluslararası Sosyal Bilimlerde Mükemmellik Arayışı Dergisi*, 5, 68–82.
- Taşkın, H. (2020). *Ortaokul yedinci sınıf öğrencilerinin afet bilgi düzeyleri ve farkındalıkları: Sapanca örneği* [Yüksek lisans tezi, Bezmialem Vakıf Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>
- Topçu, T., & Ataoğlu, A. (2023). Türkiye’de afet yönetimi ile ilgili yapılmış olan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Afet ve Risk Dergisi*, 6(4), 1388–1400. <https://doi.org/10.35341/afet.1301195>
- Toraman, S. Ö. (2023). *Özel gereksinimli bireylerin ailelerine yönelik afet eğitim programı geliştirilmesi, uygulanması ve değerlendirilmesi* [Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>
- Torani, S., Majd, P. M., Maroufi, S. S., Dowlati, M., & Sheikhi, R. A. (2018). The importance of education on disasters and emergencies: A review article. *Journal of Education and Health Promotion*, 8(85), 1–7.
- Tuncer, M. (2020). Nicel araştırma desenleri. In B. Oral & A. Çoban (Eds.), *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (pp. 205–227).
- Tuncer, N., Sözen, Ş., & Sakar, Ş. (2021). Okul öncesi eğitimde deprem farkındalığı: “Deprem benden küçüksün” projesi, Tokat ili örneği. *Uluslararası Eğitim Spektrumu Dergisi*, 3(1), 1–27. <https://www.academia.edu/112100974/>
- Varol, A. (2019). Afet yönetimi, afet eğitimi ve afet farkındalığı: Amerika örneği. *Fırat University Journal of Social Sciences*, 29(1), 193–204. <https://doi.org/10.18069/firatsbed.538678>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, N. (2019). *Rehber öğretmen ve psikolojik danışmanların afet ve acil durumlarda psikososyal müdahaleye ilişkin bilgi ve empati düzeylerinin belirlenmesi: Çanakkale örneği* [Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>
- Yılmaz, A., Gökalep, S., Güven, E., & Eren, T. (2024). Afet yönetimi konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Eskişehir Teknik Üniversitesi Resilience Dergisi*, 8(2), 223–234. <https://doi.org/10.32569/resilience.1440077>
- Wright, W. J. (2005). Significance of training, education and communication for awareness of potential hazards in managing natural disaster in Australia. In R. P. Motha, M. V. K. Sivakumar, & H. P. Das (Eds.), *Natural disasters and extreme events in agriculture* (pp. 219–239). Springer. https://doi.org/10.1007/3-540-28307-2_13